

ACC. N:R M. 10291: 1-23.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Skåne*

Upptecknat av: *Aug. L. Nordgren*

Härad: *Omjö*

Adress: *Hägeröd, Löberöd*

Socken: *Hallaröd*

Berättat av:

Uppteckningsår: *1947*

Född år *1882* i *Långhult, Hallaröd*

Kalender o. dess märkesdag.

s. 1-23.

N. M. 72.

ACC. N:R **M. 10291** : /.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Ludvig Nordgren
Härad: Önsjö Adress: Kögsöröd Ljöheröd
Socken: Kögsöröd Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1947 Född år 1882 i Långhult

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

I var i frågelista 72.

Isaksonderu och dess Märkesdagar
Almanackan.

I min barndom hörde jag ofta talas om äldre personer som aldrig begagnade någon almanacka. Det enda de tog reda på var års baksidan, som kunde räkna ut vilken dag som helst på hela det innevarande år, året som skulle komma. Ja de kunde säga vad för en dag en person var född om man hade årtal och dato då kunde de säga vilken veckodag man var född, eller och andra saker som man ville fråga efter. De räknade ut dato och dagar, enbart på sin handens knogar. Der der varje veckodag fick sin bestämda

Skriv endast på denna sida!

och givna plats, för flera år sedan räknade jag på
en Föreläsning vid namn Karl Johan Pettersson
från Skatölös församling, han kunde den gamla
så kallade knoga räkningen. Han visade även
mja, så jag kunde räkna ut både dagar och
datum för min varande året. Men jag kan
inte för närvarande klara ut det riktigt så jag
själv kan utföra räkningen. Min gamla Mor
kände alltid om vilket Gnomeralt minne han
och farmor hade han kunde minnas allt från
gammal tid. Högstids dagar sån och veckodagar
från det eller det året kunde han fullständigt re-
dagöra för. Han använde heller aldrig Alms-
raska enligt min mors utsaga. Jag minns korren
som de hade att räkna efter och den god så här
alla de dagar Gud bid eder Frälsningen gå, att
den fullända. Års bokslaven präntades in i någon
liripast eller också i en så kallad runst av, den

Var mera sällsynt, jag kan inte påminna mig
att jag i min ungdom eller senare sett någon
söddu i bland befolkningen på Landsbygden
men talat om dem har jag hört, så minnet av
dem har fortlevt ända till 1900-talet. Här i
Skåne, även i andra Landskap fortlevde den gam-
la seden att en person från varje hem och gård
skulle gå i kyrkan varje Söndag, så folk i all
mänhet hade väl reda både på Söndagen såväl
som veckans övriga dagar, om än både almanack
och tidning saknades, men många kände i
gamla tiden hade sina egna tecken och märken
för veckans dagar, som de ritade upp i någon bok
på en vägg, eller någon annan för dem lämplig plats.
Wallbjörn i Skåne åtminstone och även längre
upp i Södra Sverige, stod merendels i daglig
kontakt med hemmet eller gården, der han
hörde hemma, kreaturen gick gärna på Skogs

Eller följade bote om sommaren, för natten, det skulle i så fall vara om dagen att kreaturen skulle vaktas, men det skedde aldrig inte för en Thor Klöver och såd var övergått att Tharna vaktades omman sak var det med Fårspangen, men denna vaktade också Fässen om dagen, så vi kan verkligen inte säga om några riktiga Wallbjörn i våra sydliga bygder.

Juhans Waudels butikerna blev allmänna hedrons rätt mycket gärdaric handel på Lunds bygden om det nu var Västgöta kvaltar eller andra som krång vandrade med sina varor, så var det sak samula. Men jag vet att både min mor och min gamla Morbror ofta talade om att de kunde köpa almanackor om de som gick omkring och sålde, så kallade krångare. Men även när händerna körde in till städerna med sina produkter, köpte bland sina inköp även Almanacka

Under slutet av 1880-90 talet började ju affärer
växa upp i varje större by, då till handaköpen
ju varje handlare almanackor till julhögtiderna
i hemmet förvarades almanackan som en samil-
je klenod ofta bands en tråd emellan almanacke-
kans blad och bands bak på dess rygg, då den upp-
hängdes i ett skåp på en vink, eller i en bok, men
det fanns en och annan som tog en tunn skinn-
flik av en almanacks länad, samt sydde fast
almanackan för vart år i detta så kallade bingse-
der var i de hem som de samlade på almanackorna
i denna praxisariska inbudsform under hela
sitt liv så man kunde en och annan gång kam-
ma ett se en lunta på upplikt sextio a sjuttio
almanackor i en årsängslid på alla dessa år
Dessa almanacks bok förvarades även till ex-
empel i en bordslåda eller skåps låda eller
på någon lönplig hylla. Använda studierna

an boursamma så var det nog inte många dagar
som den lön brukad, anteckningar gjordes gerne
i den när någon fjo skulle kalva, eller som det
hette Jan hade utdrickad, ännu såg man an
tecknades när den skulle (färja) ha grisar, likaså
när de eller de paused skulle (böna) ha lammor. o.s.v.
Så antecknades ännu när den eller den (vängen) öken
saddes, när slätteren började, eller andra märk vär-
diga händelser, väderleks anteckningar, Ännu
när någon till ökning i familjen öjde rum
så antecknades namnet vid den dagen.

Almanackorna användes för att ha till hands vid
påminnandet av gamla händelser, och minnen.
Almanackes blad som skydd mot övernaturliga
ändamål eller så kallad signori, har jag inte
hittat talas om att de användes till, ej heller
till någon annan trollformel.

Att de olika tecknen i de gamla almanackorna

ACC. NR M.10291:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

tidmättes en viss betydelse som gärande och
lätande i det vardagliga livet, vid affärers ingående
bröd som skulle gällas och användas till gärens
virke, sädd och skörd, släkt ja varje sak hade
sin betydelse och skulle därför utföras på vissa
dagar och sin bestämde tid, sålunda var det
inte bra att ha bröllop under tvillingarnas tecken
då barnskaran kunde äventyras att bli talrik
den som föddes under vågens bild ansågs för att kom-
ma till och lyckas i affärer. Varje tecken i Alman-
kan troddes äga sin betydelse. Även hänski-
fsona tidmättes stor betydelse vid sädd och
skörd, Qvadaas my ansågs för ett ny som börjades
om Qvadaa ett gammalt väderlek som det var
som dåden skulle det bli sedan tre månader
derefter, även sädden hade sin beröring med
dy och sedan ett ordet in bland folk var
det att att som väte svangjord skulle säss

i sky och allt som skulle växa i gården skulle såas i Åkeda; likaså skulle slakt innan jul föreståas i sista skädd i Oktober eller första i Decem ber. Det första dyket för året tillmättes en viss betydelse. Det var dagen torr och kall ansågs det för att bli ett dåligt skördeår, regnade det blev det regn under skörden, var det rimprost blev det värregn och ett gott år. De gamla väderleksuppgifter som funnas i de gamla almanackorna, trodde man inte mycket på när som i de flesta fall, så slog de inte in. Dessa väderleksuppgifter var byggda dels på föregående års väderlek dels på den väderlek som varit rådande 19 år innan eller förut, väderleksdagarnas förut sägelses ansågs till sist endast ha sitt värde för det var en gammal dato, Likaså kan det ha sitt intresse när man exempelvis kan påträffa i en gammal almanacka från 1851 och som

ACC. N:R M. 10291:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9

på fortsätta med ären intill 1860 och beräp-
telse våra dagar fast en del av dessa under ärens
lopp kammit bort så kan man ändå få en inblick
deri. Bland annat ser man det på att våra år bli-
vit framflyttade hela 13 dagar, då enligt gamla
stilen den 1 januari inte börjar för än vår nu-
varande 13 januari, det är intressant att beakta
sär. Vidare att 1851 års Almanacka trycktes
i Stockholm hos P. A. Norstedt & Söner, och
kostade häftad och skuren 4 skill B: ko.
Även redan 1859 års almanacka visar priset på 14 öre
och de gamla Almanackorna vid skilskiftet
måste lämna plats för de nya sågs detta med
att annat än blida ögon av allmänheten, anse-
på samma sätt som här i 1900 talets början skulle
förstas kan fram att allting skulle verkas då
var det annant knorr ute i bygderna. Den nya
Almanackan kunde nog va bra men de många

Förändringarna med namn och märkes dagar
det blev kastade ju höll det gamla, och det var ju
helt en enda och pekade säkert här mot världens
sista tid, och uppfyllelsen av Sifkullas spådommar
ja nog mindes min Mor och liksom min Morbror
vils Guders son i Långkult Thallurids backen, och
talade även ofta om de gamla runstavarne och
den gamla knoga räkningen. Men någon bevarad
Runsten intill våra befar känner jag ej till, men
jag skall spana i bygderna efter en sådan, rent
omöjligt kan det kanske inte vara att få reda på
en sådan.

Årets indelning.

Sammen år halvåret ansågs att börja om dyår och
vara till Midsommar, det talades om att den första
vintern eller började då dagarna började att antaga
efter midsommar. sammarstån det, många
gamla talade om den egentliga Sammarens mellan

Vår och Høst dagjämningen, sammarhalvår
det hände ju ofta att vårrån såldes i Mars månad
samt att vickelblundsad vickor korn och Havre såldes
sist i Mars eller början på April. Det andra halv
året hänsköts till vinter halvåret.

Efter första fullmånen i Mars kunde man så
Vårrån på snart väderlek som det kikar. Röt månaden
har sedan gammalt börjat den 23 juli 3: st 11 juli
och slutade den 23 augusti 3: st 11 augusti. Under denna
månaden ansågs det för mycket farligt att gå eller
hava sig på något slag vad det var på folk eller
på sam det hette i thy att de var mycket svärläkta
det ville gärna rullas i sären. Ordet Tungel skulle
ju endast vara en annan benämning på thy.

Bland alla anser oss månader som mest gick under
enligt namn var ju Mars Månad som i dagligt tal
alltid kallades för Mars Månad, vi har flera ord-
föremlor som häntyder på detta månadsnamn

Sann exempel, nu kommer Tor med sitt skägg
o lockar Barnen ned mätt vägg, deri menas
solens värme som lockar ut barnen i denna må-
nad. Vidare skulle man lägga see i ^(dies lun) den
bredja torrdäen i (Thor) Mars månad ^(dies lun)
Ett annat talesätt som även gällde Mars månad
var det att Thor månads Tiräka var lika god att
äta som en Ibana. För djuren antecknades dagen
då dräktigheten började (eller löp) för en Ko räknades
40 veckor, och var i så fall anteckningar gjorda
i almanackan både när Rön, Tjälma, Broga, o.s.v.
löp, sen en annan anteckning när dessa i fur
och ordning hade undräknat, eller kalva, som
anteckningar gjordes för Svin och får, fast tiden
blev en annan för dessa djur, men dräktighets tiden
räknades i veckor alltid. Angående Heger
räkningen Veckoräkningen så hade vi en
den först antolade började som våren i Mars

Åktusad den 13 och började med 13 de Vega
och räknades baklänges med 12-11-10-9 de osv
så att 18 de Vega slutade den 13 juni, i 11 a 12 de
vega såddes ofta vörren, eller omkring frodaan
Vårpruden. Vidare skulle Gården komma i tierna
eller nitna Vega, så skulle han gå i sjuna Vega
Svalarna skulle också komma i sjuna Vega
Kögan annan veckoräkning försam inte på
Våren eller andra tider på året

Naturmärken

En viss bemärkelse i folketru hade den 9 de Mars
de 40 Martyrerna, blev det frost och kallt den nat-
ten kom det att fortsätta i 40 nätter med nattfrost
blev det rimfrost om dagen skulle det belysa regn
under samma tidsperiod. Vårbrukets början
rättade sig mer efter en hel del värtcken an-
vars, som exempel där man så det började att
ryka av jorden, så att det steg en dimma av

jorden det kallades då för att i de byger (bygar)
de byger det i tre dar, så träffar de den fjörde
dan, Det vill säga att fjörde dan så requade det
Lå tog man även bygar an värf i lunda, som
ex sex veckor efter de första vildgässen som
om våren kom flygande Skot X för skulle det
bliva vär, även Vifon var en vårens budbärare
stärarna likaså, sen var det vissa tecken i jorden
som man såg efter och sade då att jorden var
sprödd. Beträffande på jätlands mark började
inte förr än den 1sta juni då det ansågs att grä-
set hunnit växa till, då beford stod Sig Vättho
Den första dagen för fiske ansågs från gammal
vara Kristi himmels färd dag, men många gam-
la ansåg för att de som gräsk och fiskade den
dagen, vanhelgade den samma, de kallade den
ofta för Kristi fiskare, men också ansågs det
som särskild tur att börja den dagen, och tur

följde då, så höll den gerna i hela året. Färdre
tid äts ingen meraftan merattan mitt under
vintern, en måltid mellan Middagen och kvälls-
Måden) Maten, denna måltid äts vid 4 tiden
på e. m. men fick inte börja att ätas för än
den så kallade merattans Julelen e. Kammen
De kallade denna fågel även för läsk. Kög, liden. Det
är Bapinken som låter höra sin sång när den
hördas var det tid att börja äta merattan. Annars
slutade man att äta merattan efter den 24 Oktober
och började sedan omkring mitten av Mars när
dagen började att öka sig, det blev gerna en
inte förr så den tredje (Torsden) Torsdagen
i (Tör) Mars, vilken dag gällde en gammalt
som en märkesdag mellan Väster och
Sannerar, från den dagen skulle man lägga
sig i (läses) dags Juss och inte ha en kant
som kvällarna heroför, utan kvälls mat

bäddning av sängplatser och allt skulle vara
undantaget, så att man var färdig att gå till
sängs innan det blev mörkt.

Jag vill även nämna något om vildgässens åter-
vändande om hösten, när man hörde vild-
gässen återvända så sade man ja nu blir de
snart vinter, sex veckor härefter har vi vin-
ter igen för nu börjar vildgässen o kamma igen.

Skärkasdagar

Ja nu var vissa dagar benämnda för vissa
arbete, således skulle det aldrig slaktas på en
Fredag, utan en måndag eller Tuesday. Vidare
fick aldrig naglar klippas av händer eller
fötter någon annan dag i veckan än en Tisdag
eller Torisdag, för om detta gjordes någon
annan dag så fick djuren navel i ögat och
kunde bli helt blinda, det enda som då
hjälpte att få bort det enda ur ögat var

att krossa blåsten, mycket fint pulver. samt fylla
detta pulver i en hylsa skuren av en gäspenna
samt blåsa detta pulver in uti det sjuka ögat
så den så kallade vagnen brändes bort.

Likaså gick inte en vän klippas nor utan en
Måndag eller Torsdag. om den klippas nor nå-
gon annan dag, betydde det olycka i huset.

Jä visst, har jag ofta när jag var yngre hört gam-
la personer talat om att då och då i de skytningar
de skan de eller de göras. Men jag kan inte er-
inna mig, för närvarande, vilka saker eller
händelser det här gällde. Angående märkes
dagar, om vi talar i Jönköping, så var det ju den
dagen mera som avslutningens dag på julen
den avsluts också ofta med en rätt stark
vinsterknäpp också. så har vi Felix en dag
som fortsatte med julhögtidens avslutning
och i vissa arter kringsändande av Felixgubbar

En annan gammal märkesdag sedan gammalt
var ju Det Götbed, den 22 Februari, då talades
det om att den (härde stäcken) kom i jären
den (hete varms) stenen var kamm en i jorden.
Då det både (liamen) likamycked i jorden
som avan på, från denna dag skulle det böja
lika mycket underifrån eller i jorden, som avan på.
Så har vi den 9 Mars de 40 de kyrorna, då väder
loken lyddes efter den dagen, om frukt i skäppade
den dagen så skulle det bliva växt frukt i 40 nätter
därefter var fört vänt i denna upptäckning
så var det 13 de ugn som började den 13. Mars
3dje Mars dagen i Mars även fört vänt i denna ugn
Angående (Kynzels märke) Kynzels märke dagen
i Februari, så brukar det ofta draga i hop sig
till en rätt svår vinterknäpp vid denna årtid
det allmänna talesättet var då att nu har vi
Kynzels märke knuda nu ska vintern börja o lida. (avtaga)

Paulus i januari månad ansågs ha en viss betydelse för årets gröda, var det solskin och vackert väder den dagen, betydde det en bra gröda för det året. De tre sista dagarna i april och de tre första dagarna i Maj, kallades för vadda, då var dagarna ofta varma och kvalmiga, och en massa småflugor, staddaflugor uppbröder ofta under dessa dagar, till förmåelse och besvär för både folk och få, men dessa dagar kunde också vara kyliga och kalla, sen fortsatte det Maj månad ut till den 27 denna fortsättning på 24 dagar benämndes för vätkhanna, och kan ofta vara besvärliga och suriga, till förmåelse av vären. Så fortsätter det in i juni der vi de första sex dagarna har de så kallade järn nätterna, vilka ofta fara rätt hårdhänt fram över det som är sätt och satt dess för in an. I Maj har vi tre dagar som jag särskilt påst mig vid, de

Gamlas talerätt om dessa dagar, der vi har
Urbanus, Willhelmina & Beda, de ska sam-
maran lida. Så har vi Tref Söndagen den
hade också sin tyda, sådant väder var den
dagen, sådant väder blev det varanda Söndag
tre månader derafter. Korsnassa ansågs av de
gamla tid att så born, sätta potatis. m. m.
Fructuimersveckan i juli. Der Sara hade
sin betydelse i det vackra väderet om Linst skulle
bliva vackert Margareta med vackert väder
hade sin betydelse för nötternas välkommen
de med griska och fyliga bornor, regnade ^{det} der
emot så blev der inga bornor i nötterna. Då hade
Greta vätat i nötterna sådes det. En dag i sam-
ma månad är den 8 juli Sjösöndagen
den var allmänt känt, samt allmänt tilltrödd
att om det regnade den dagen så skulle det
regna i 7 veckor derafter, blev det der-

emot vackert väder den dagen så fort satte
det vackra väder i 7 veckor. Men dagen der
på kommer Batvid, blev den dagen solig och
vacker, så kall kasta de denna dag helt sin soverens
renu och då hette det ah der blaar vil näen
boed ved. Så kom även Olaf i samma
följd, det ordstävot är ju en gammalt
känt, att ger Erick at (den 18 Maj) så ger Olaf
kaka den 29 juli, då skulle regnen vara noggen
så snart, så man kunde baka och ha bröd
färdigt till den dagen. Petri fäng kam sedan
den 10te augusti den hade också sitt angöran
de på väderleken om det regnade den dagen
eller blev vackert väder, sådant väder blev
den dagen skulle det bliva hela hösten
Dagen kallades bland allmogeen för Petri
fiskafänge och ej Petri fängelse, vilket som
är rättast överlämnar jag, så länge.

Gamla Vårfrudagen den 15 Augusti, benämdes endast
som en hemärke eller dag G. 8 3 Augusti

Så var här en hel del lyckedagar, som spelade
en stor roll bland befolkningen på Landsbyg-
den den som var född på en så kallad förkasselse-
dag fick inte någon tur här i världen, likaså
fick inte något köp eller försäljning göras
på dessa dagar, de som var särskilt lyckliga
var den 30 Januari 28 Febr 13 Febr 14 Mars 29 Mars
27 April 12 Maj 9 Augusti 23 Augusti 7. 22. September
6 Oktober 5. 20. November 4. 20 December
Den största delen av befolkningen satte en viss
bukt till dessa dagar, och undvek gärna att
göra affärer och dylikt under någon förkas-
selse dag. Thomas (Thoms) dag den 21 Dec
ansågs här mest som en laustad dag som gammalt
angående uppsägning av arrendatorer eller byres
gäster till upflyttning den 14 Mars året därpå

Så var ju denna Thoms dag den sista dag sam-
gånge för lagst adgad upp på minn för kammaren
är. Vidare hade vi ett talssätt för hela
advocaten för jul. Att rimprost i advokat
betyder ett gott kammare är, ju längre revar
eller resmor av rimprost desto bättre, så långa
revorna av rimprost var i advokat, lika långa
skulle resmorerna på sådan bli på året derpå
Med genvänder menade man när vinden has-
sigt slog om exempelvis slog om tvärt
från östan till västenväder, det hade
enaför samma betydelse som Härringavär,
vilket b ordstäv kommit sig derav, att folk
brukar att säga så här när de skall ut att gå
i motvind. De va gott att vinden ville vrida
se från de andra hållet, saa Härringavär när
hon skulle ned o ga i motvind. Derför
säga men ofta vid oväder i de o de redit Härringavär.